

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

گزارش ماهانه تولید صنعتی

با استفاده از اطلاعات شرکتهای بورسی

گزارش ادواری

تیر ۱۴۰۱ www.mbri.ac.ir

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

شماره گزارش: MBRI-PR-14019

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش ادواری: ماهانه تولید صنعتی با استفاده از اطلاعات شرکتهای بورسی

نویسنده: سجاد ابراهیمی

ناظر علمی: حمید زمانزاده

واژگان کلیدی: تولید صنعتی، فروش شرکتهای صادرات محوری، واردات محوری، تغییر در موجودی انبار، محدودیت مالی، سود خالص

تاریخ انتشار گزارش: مرداد ۱۴۰۱

خلاصه مدیریتی

در ادامه روند صعودی رشد شاخص تولید صنعتی شرکت‌های بورسی، رشد این شاخص در تیر ماه (نسبت به مدت مشابه سال قبل) به ۶ درصد رسیده است. رشد بالای ۴ درصدی شاخص تولید صنعت محصولات شیمیایی، رشد ۸ درصدی شاخص تولید فلزات اساسی و رشد بالای ۱۵ درصدی در صنعت خودروسازی در تیر ماه نشان می‌دهد که وضعیت تولید در بیشتر صنایع بزرگ در تیر ماه مطلوب بوده است. البته موجودی انبار در صنایع محصولات شیمیایی و فلزات اساسی روند افزایشی داشته است که نشان می‌دهد که احتمالاً از شدت رشد این صنایع در ماه‌های آتی کاسته خواهد شد. در بین صنایع، صنعت محصولات غذایی بیشترین کاهش تولید را در این ماه نسبت به مدت مشابه سال قبل (۱/۸ درصد) داشته است.

همچنین در این گزارش وضعیت سودآوری شرکت‌های بورسی در بهار ۱۴۰۱ بررسی شده است. بر این اساس سود اسمی دو صنعت محصولات شیمیایی و فلزات اساسی که در سال ۱۴۰۰ بالای ۵۰ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته، در سه ماهه ابتدای ۱۴۰۱ نسبت به بهار سال گذشته تنها حدود ۲۰ درصد رشد داشته است که پایین‌تر از تورم و رشد سود اسمی سایر شرکت‌ها در این مدت بوده است. همچنین سود صنعت محصولات غذایی که در سال ۱۴۰۰ رشدی نداشته در بهار امسال بالای ۳۷/۴ درصد رشد داشته است.

فهرست مطالب

- ۱- شاخص تولید صنعتی ماهانه..... ۵
- ۲- تحلیل موجودی انبار..... ۷
- ۳- محدودیت مالی و رشد صنعت..... ۹
- ۴- صادرات و رشد صنعت..... ۱۰
- ۵- واردات و رشد صنعت..... ۱۱
- ۶- کالاهای واسطه ، مصرفی و سرمایه‌گذاری..... ۱۲
- ۷- سودآوری در صنایع..... ۱۳
- پیوست - معرفی شاخص..... ۱۶

۱- شاخص تولید صنعتی ماهانه

بیش از ۲۸۰ شرکت صنعتی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و فرابورس که به صورت ماهانه گزارش تولید خود را منتشر می‌کنند بیش از نیمی از تولید کشور را در اختیار دارند. لذا با توجه به بررسی آمار این شرکت‌ها می‌توان وضعیت تغییرات تولید صنعت کشور را رصد کرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص مستخرج از داده‌های این شرکت‌ها هم‌راستا با شاخص تولید صنعتی کل کشور است. لذا این شاخص در زمانی که شاخص‌های رسمی کل کشور با تاخیر منتشر می‌شوند و تواتر فصلی دارند، می‌تواند جایگزین خوبی برای آنها باشد و وضعیت تغییرات ماهانه صنعت را نشان دهد.^۱

نمودار ۱ روند رشد شاخص تولید صنعتی نسبت به مدت مشابه سال گذشته را تا تیر ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. در این نمودار به منظور مقایسه شاخص تولید صنعتی محاسبه شده و شاخص تولید صنعتی مرکز آمار، روند این دو شاخص به نمایش درآمده است. بر اساس این آمار، بعد از کاهش قابل توجه تولید صنعتی در نیمه دوم سال ۱۳۹۷ و ابتدای سال ۱۳۹۸، رشد تولید این بخش از فصل چهارم ۱۳۹۸ صنعت روند صعودی به خود گرفت و این روند صعودی تا خردادماه ۱۴۰۰ ادامه داشت. روند افزایشی رشد شاخص تولید در تابستان متوقف شد و رشد شاخص تولید در تیر ماه و مردادماه به ترتیب به ۳/۱ درصد و صفر درصد رسید. اما در پاییز مجدداً روند رشد شاخص تولید صنعتی نزولی شد و رشد شاخص در ماه‌های پاییز نسبت سال گذشته به بازه منفی یک تا صفر درصد رسید. در دی ماه و بهمن ماه رشد شاخص تولید صنعتی نسبت به سال گذشته به ترتیب منفی ۰/۱ درصد و منفی ۰/۷ درصد رسید. در ادامه روند نزولی ملایم شاخص تولید صنعتی شرکت‌های بورسی، این شاخص در اسفندماه نسبت به سال گذشته حدود ۱/۲ درصد کاهش داشته است. بعد از کاهش بیش از ۵ درصدی شاخص تولید صنعتی در فروردین ماه روند رشد این شاخص در دو ماه اردیبهشت و خرداد صعودی شد و در اردیبهشت رشد شاخص تولید صنعتی شرکت‌های بورسی به نزدیک صفر درصد رسید و در خردادماه رشد این شاخص نسبت به مدت مشابه سال قبل به ۲/۵ درصد رسیده است. در تیرماه نیز روند صعودی نرخ رشد تولید صنعتی ادامه پیدا کرد و شاخص تولید صنعتی این ماه نسبت به مدت مشابه سال قبل ۶ درصد رشد کرد.

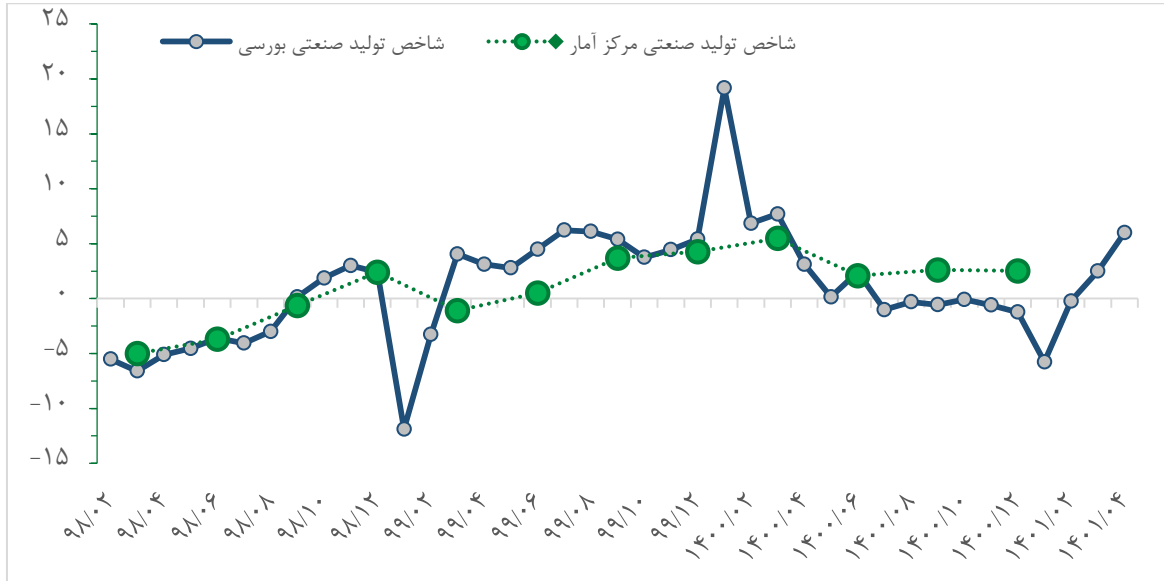
در جدول ۱ رشد تولید صنایع گزارش شده و در نمودار ۲ نیز رشد تولید در خرداد و تیرماه ۱۴۰۱ نسبت به سال گذشته نشان داده شده است. نکات مهمی که از بررسی آمار رشد صنایع در این ماه استخراج می‌شود عبارتند از:

- شاخص تولید محصولات شیمیایی در تیرماه رشد بالای ۴/۲ درصدی را نسبت به سال قبل نشان می‌دهد که بیشترین رقم رشد این صنعت در یکسال اخیر بوده است.
- رشد صنعت فلزات اساسی در تیر ماه نسبت به مدت مشابه سال قبل به حدود ۸ درصد رسیده که روند صعودی رشد این صنعت را نشان می‌دهد.

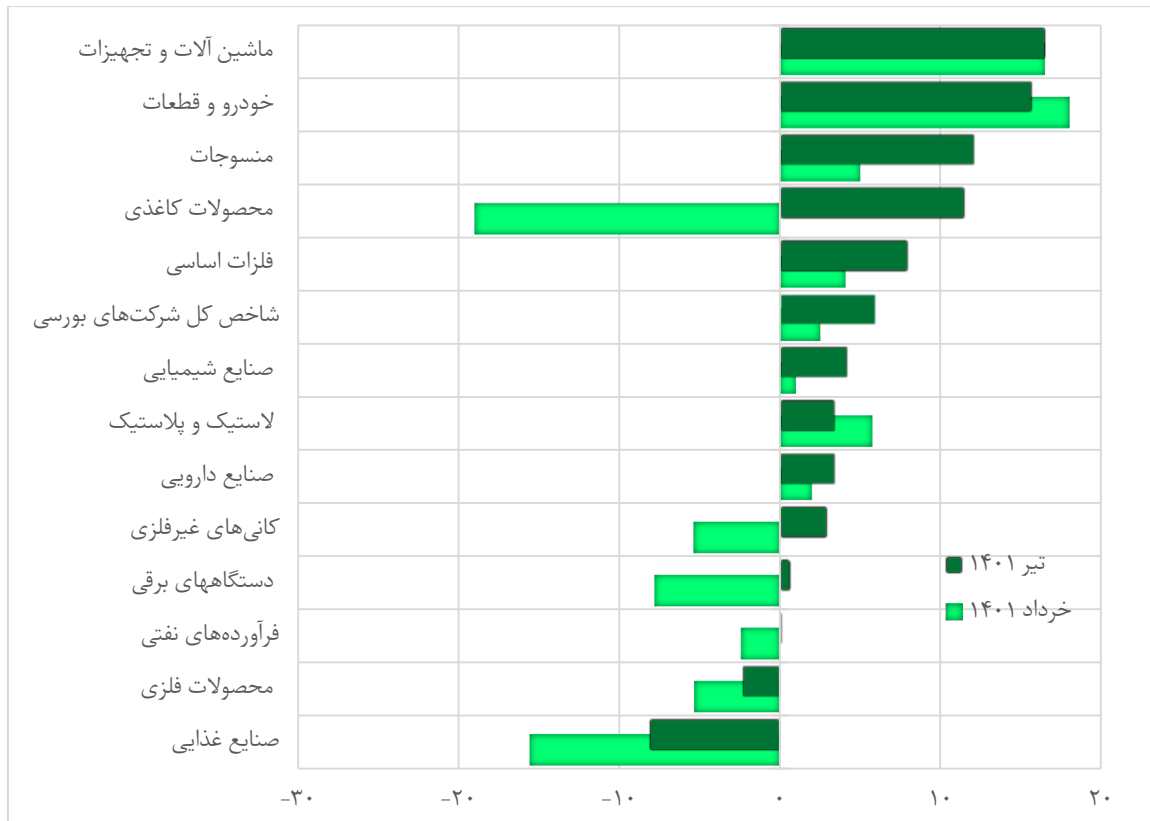
^۱ نحوه شاخص‌سازی از داده‌ها و بررسی سازگاری شاخص مستخرج با داده‌های تولید صنعتی کشور در پیوست آورده شده است.

- رشد تولید شاخص صنعت خودروسازی و قطعات و صنعت ماشین‌الات و تجهیزات در خردادماه و تیر ماه نسبت به سال قبل بیشترین رشد را در بین صنایع داشته است.

نمودار ۱: رشد شاخص تولید صنعتی بورسی و شاخص تولید صنعتی مرکز آمار ایران (نسبت به مدت مشابه سال قبل)

نمودار ۲: رشد تولید صنایع مختلف در خرداد و تیر ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل

جدول ۱: نرخ رشد تولید صنایع منتخب (درصد)

شاخص کل	ضریب اهمیت در شاخص کل	رشد نسبت به دوره مشابه سال قبل	
		خرداد ۱۴۰۱	تیر ۱۴۰۱
صنایع شیمیایی	۲۸/۱	۱/۰	۴/۲
فلزات اساسی	۲۰/۸	۴/۱	۸/۰
خودرو و قطعات	۱۳/۸	۱۸/۱	۱۵/۷
صنایع غذایی	۹/۶	-۱۵/۶	-۸/۱
کانی‌های غیرفلزی	۶/۵	-۵/۴	۲/۹
صنایع دارویی	۵/۱	۲/۰	۳/۴
دستگاه‌های برقی	۳/۱	-۷/۸	۰/۶
لاستیک و پلاستیک	۳/۱	۵/۸	۳/۴
ماشین‌آلات و تجهیزات	۲/۷	۱۶/۵	۱۶/۵
فرآورده‌های نفتی	۲/۳	-۲/۴	۰/۱
منسوجات	۱/۹	۵/۰	۱۲/۱
محصولات فلزی	۱/۸	-۵/۳	-۲/۳
محصولات کاغذی	۱/۲	-۱۹/۰	۱۱/۵
شاخص کل شرکت‌های بورسی	۱۰۰	۲/۵	۶/۰

* ضریب اهمیت صنایع از گزارش تولید صنعتی بانک مرکزی و بر اساس سهم‌های این گزارش بر اساس سال پایه ۱۳۹۵ تنظیم شده است. آمار ارائه شده برای تیرماه ۱۴۰۱ مقدماتی است.

در بخش‌های بعدی با بکارگیری آمار موجودی انبار صنایع و همچنین طبقه‌بندی کردن شرکت‌ها بر اساس ویژگی‌های مختلف (مانند درجه وابستگی به صادرات، واردات و وضعیت مالی و ماهیت محصولات) تلاش می‌شود که تغییرات تولید در ماه‌های اخیر مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند.

۲- تحلیل موجودی انبار

برای اینکه تحلیل جامعی از چرایی تغییرات در تولید داشته باشیم، بررسی آمار تولید به تنهایی اکتفا نمی‌کند. بررسی تغییرات در موجودی انبار محصولات، علاوه بر این که تحلیل بهتری از علت تغییرات ارائه می‌دهد چون شاهدی از وضعیت بازار و تقاضا ارائه می‌کند، می‌تواند در پیش‌بینی روند آتی تولید نیز کمک کند. در نمودار ۳ و جدول ۲ تغییر در موجودی انبار محصولات بررسی شده است. منظور از تغییر در موجودی انبار در اینجا تفاوت رشد تولید و فروش است (اگر رشد تولید بیشتر از رشد فروش باشد موجودی انبار در آن دوره افزایش یافته و اگر رشد تولید کمتر از رشد فروش باشد، موجودی انبار کاهش داشته است).

در برهه‌های زمانی که محدودیت تقاضا وجود دارد و ظرفیت مازاد تولید در بخش عرضه وجود دارد روند رشد تولید و تغییرات موجودی انبار در خلاف جهت هم خواهد بود. به این معنی که تغییرات رشد تولید ریشه در

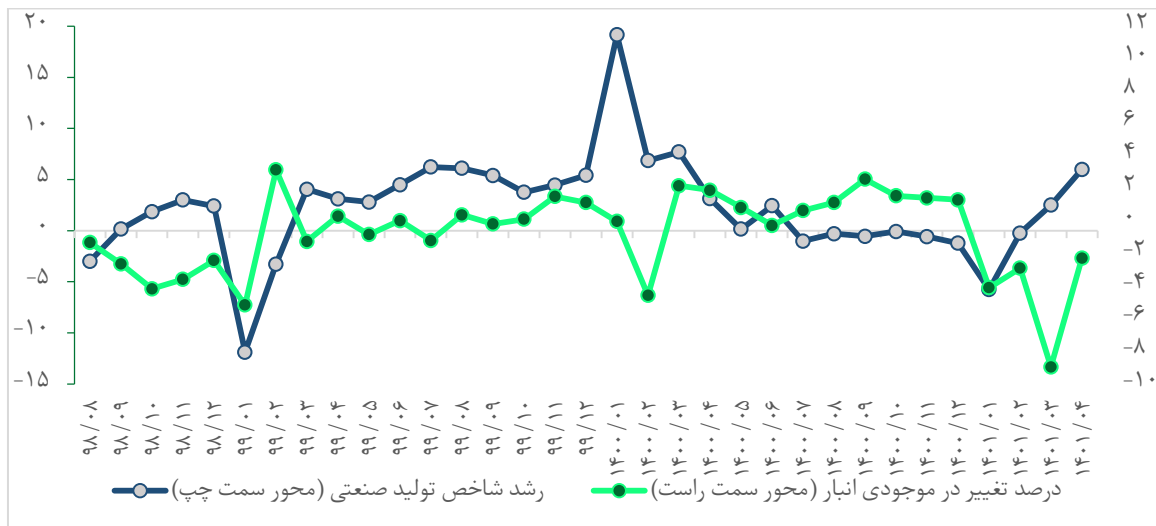
تغییرات تقاضا دارد و به عنوان مثال تولیدکننده در مواجهه با افزایش تقاضا از طریق کاهش موجودی انبار و افزایش رشد تولید واکنش نشان می‌دهد. زمانی که شوکی منفی بخش عرضه تولید و فروش را تحت تاثیر قرار دهد، در دوره‌های اولیه با وجود اینکه رشد تولید را کاهش می‌دهد، رشد فروش را تحت تاثیر قرار نمی‌دهد و همین امر باعث کاهش موجودی انبار محصولات نهایی می‌شود. از این رو زمانی که کاهش رشد تولید با کاهش موجودی انبار همراه باشد می‌توان گفت که شوک وارد شده از بخش عرضه است و عامل اصلی متوقف کننده رشد را باید از سمت عرضه جستجو کرد. نمونه این مورد کاهش تولید فروردین ماه سال ۹۹ بوده که ریشه در تعطیلی واحدهای صنعتی و بخش عرضه داشت و موجودی انبار و تولید با هم کاهش داشتند. به علاوه موجودی انبار و تولید صنایع از فروردین تا تیرماه ۱۳۹۹ هر دو روند افزایشی داشتند که نشان از برطرف شدن مشکل عرضه دارد.

همان‌طور که در نمودار ۳ مشخص است، شاخص موجودی انبار از خرداد ماه تا آذر ماه ۱۴۰۰ (به جز در شهریور ماه) مثبت بوده است که نشان دهنده افزایش در موجودی انبار صنایع بوده است. از مهرماه تا آذر ماه روند افزایش در موجودی انبار صعودی بوده است. به گونه‌ای که در آذرماه بیش از ۲/۵ درصد از تولید انجام شده در انبار ذخیره شده است. در سه ماهه زمستان نیز تولید صنایع به طور متوسط ۱/۵ درصد بالاتر از فروش آنها بوده و موجودی انبار افزایشی بوده است. در فروردین ۱۴۰۱ بعد از حدود ۶ ماه شاخص موجودی انبار صنعت کاهش موجودی انبار را نشان داد. به گونه‌ای که معادل ۴ درصد تولید فروردین ماه از موجودی انبار صنعت کاسته شده است. البته ذکر این نکته ضروری است که در سال‌های اخیر همواره میزان تولید در این ماه کمتر از میزان فروش بوده و همین امر به کاهش موجودی انبار در این ماه شده است (در نمودار ۳ به خوبی این تفاوت مشخص است). در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۱ اگرچه تولید با اندکی اغماض تقریباً مشابه مدت مشابه سال گذشته بوده ولی فروش شرکت‌های صنعتی نسبت به مدت مشابه سال قبل اندکی (زیر ۳ درصد) رشد داشته است و همین امر باعث شده که موجودی انبار صنایع در این ماه کاهش داشته باشد. در خردادماه نیز رشد فروش شرکت‌ها بیشتر از رشد تولیدشان بوده و همین امر باعث کاهش قابل توجه موجودی انبار شده است. این کاهش قابل توجه در موجودی انبار همزمان با رشد مثبت تولید صنعتی بوده است که نشان از این دارد که تقاضا برای محصولات صنعتی افزایش قابل توجهی داشته است. در تیر ماه نیز مشابه سه ماه گذشته رشد موجودی انبار کالاهای صنعتی منفی بوده و رشد تولید این بخش مثبت بوده است. البته لازم به ذکر است که بخش قابل توجهی از کاهش در موجودی انبار در دو ماه اخیر مربوط به کاهش قابل توجه موجودی انبار شرکت‌های خودروسازی است. در دو ماه اخیر رشد فروش شرکت‌های خودروسازی به طور قابل توجهی از رشد تولیدشان پیشی گرفته و همین امر باعث کاهش در موجودی انبار این شرکت‌ها شده است که در سال‌های قبلی تجمع شده بودند. صنعت خودروسازی در چند سال اخیر به واسطه محدودیت‌هایی که در واردات خودرو وجود دارد همواره با مازاد تقاضا روبرو بوده است و همین امر زمینه ساز رشد تولید در این صنعت را فراهم آورده است.

صنعت محصولات شیمیایی در دو ماه ابتدای سال رشد تولید منفی و افزایش در موجودی انبار را داشت. اما رشد این صنعت در خردادماه و تیرماه مثبت شد ولی با این حال هنوز رشد تولید در این صنعت بیشتر از رشد تقاضا و فروش بوده و موجودی انبار در این صنعت افزایش نشان می‌دهد. اما صنعت فلزات اساسی در سه ماه ابتدایی سال برخلاف نیمه دوم سال قبل هم شاخص تولید مثبت داشته و هم موجودی انبار در این صنعت بعد از چند ماه در این سه ماه کاهش را نشان می‌دهد. در تیر ماه علی‌رغم رشد تولید بالای در این صنعت، موجودی انبار نیز در این صنعت افزایش پیدا کرده است. به عبارت دیگر بازار تمام افزایش تولید را جذب نکرده و احتمالاً در ماه‌های آتی رشد تولید این صنعت اندکی کاهش پیدا کند.

جدول ۲: تغییرات در موجودی انبار در صنایع منتخب (درصد)

تیر ۱۴۰۱	سه ماهه منتهی به تیر ۱۴۰۱	یکساله منتهی به تیر ۱۴۰۱	
۱۱/۹	۶/۴	۶/۲	صنایع شیمیایی
۲/۲	-۲/۷	-۰/۴	فلزات اساسی
-۳۲/۸	-۳۵/۲	-۱۲/۶	خودرو و قطعات
۰/۱	-۰/۵	-۰/۷	صنایع غذایی
۰/۸	۱/۱۷	۲/۱	کانی‌های غیرفلزی
-۱۱/۰	-۷/۵	-۳/۱	صنایع دارویی
-۲/۳	-۴/۷	-۰/۷	درصد تغییر کل در موجودی انبار

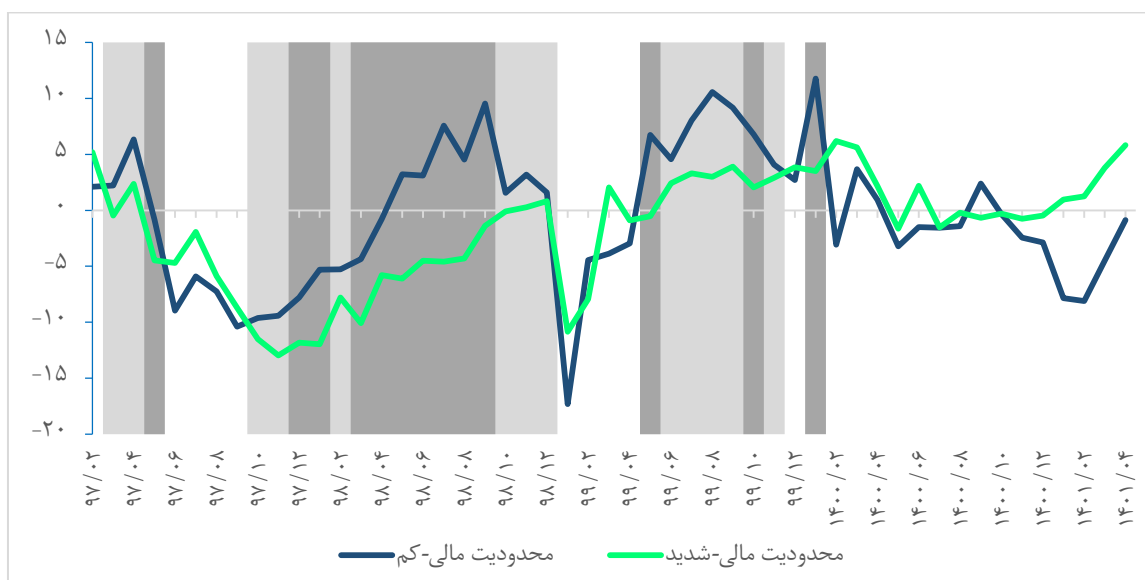
نمودار ۳: تغییر در موجودی انبار و رشد در شاخص تولید صنعتی بوری (درصد)

۳- محدودیت مالی و رشد صنعت

در اقتصاد ایران محدودیت نقدینگی در صنایع همواره از اصلی‌ترین مشکل‌های تولید برشمرده شده است. البته محدودیت مالی برای همه شرکت‌ها به یک اندازه نیست و در برخی شرکت‌ها شدیدتر و در برخی شرکت‌ها محدودیت مالی کم‌رنگ‌تر است. در این بخش از گزارش شرکت‌ها بر اساس شاخص محدودیت مالی به دو گروه

با محدودیت مالی شدید و با محدودیت مالی خفیف تقسیم شده‌اند^۲. سپس روند رشد تولید این دو گروه با هم مقایسه شده است. در بازه‌هایی که رشد شرکت‌های با محدودیت مالی بیشتر پایین‌تر است می‌توان گفت که فشار محدودیت مالی بر رشد تولید بیشتر از سایر دوره‌ها است. این مقایسه در نمودار ۴ نشان داده شده است و مناطق هاشور خورده نشان دهنده دوره‌هایی است که محدودیت مالی نقش محدودکننده در رشد تولید داشته است. همچنین هاشور پررنگ نمودار نشان دهنده این است که محدودیت مالی نقش عمیق‌تری در کاهش تولید داشته (و همبستگی بین محدودیت مالی و رشد منفی تولید بالاتر بوده) است. بر اساس این نمودار در سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ تقریباً در تمام دوره‌ها رشد شرکت‌هایی که محدودیت مالی شدیدتری داشتند کمتر از رشد سایر شرکت‌ها بوده است. در برخی برهه‌های زمانی مانند خرداد تا آذر ۱۳۹۸ و آبان تا دی‌ماه ۱۳۹۹ این محدودیت اثر شدیدتری بر رشد تولید داشته است. اما از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا خرداد ۱۴۰۱ (به جز معدود ماه‌هایی) رشد دو گروه از شرکت‌ها که با توجه به محدودیت مالی بسیار نزدیک به هم بوده است. لذا از ابتدای فروردین ۱۴۰۰ تا کنون محدودیت مالی تغییرات و نوسانات تولید را به طور معنی‌داری تحت تاثیر قرار نداده است.

نمودار ۴: رشد تولید در شرکت‌های با محدودیت مالی شدید و کم (درصد)

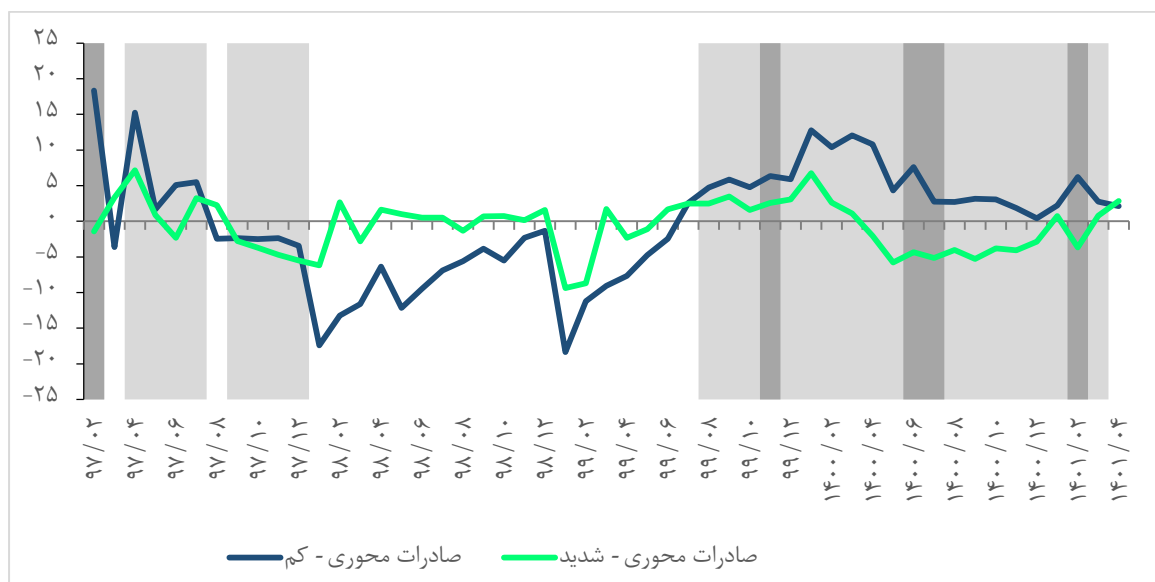
توضیح: قسمت‌های هاشور کمرنگ خورده دوره‌هایی را مشخص می‌کند که رشد تولید در شرکت‌های با محدودیت مالی شدید کمتر از سایر شرکت‌های با محدودیت مالی خفیف‌تر بوده است و در آن دوره‌ها تامین مالی مانع بالقوه رشد تولید بحساب می‌آید و دوره‌هایی که هاشور پررنگ خورده اثر محدودیت مالی عمیق‌تر است (همبستگی منفی بین محدودیت مالی و رشد بیشتر است).

۴- صادرات و رشد صنعت

رشد تولید در برخی صنایع به شدت به بازار صادراتی وابسته است. از این رو تغییرات فرآیندها و رویه‌های صادراتی و گسترده یا محدود شدن بازار صادراتی یکی از عواملی است که بخشی از تغییرات در تولید را توضیح

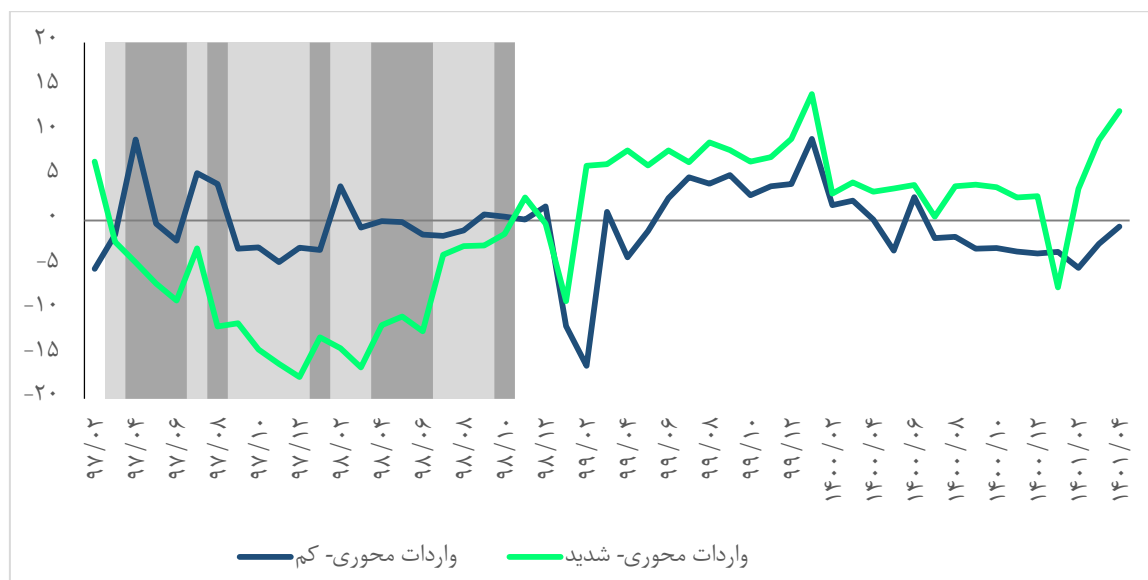
^۲ شاخص محدودیت مالی استفاده شده در اینجا از مطالعه Whited & Wu (2006) استخراج شده است که پارامترهای آن برای اقتصادی ایران توسط مطالعه محمودزاده و همکاران (۱۳۹۶) محاسبه شده است.

می‌دهد. بمنظور بررسی اثر صادرات بر رشد تولید، شرکت‌ها بر اساس درجه صادرات محوری به دو گروه تقسیم شده است (ملاک در اینجا درصد محصول صادراتی به کل فروش در هر شرکت بوده است). در نمودار ۵ رشد تولید این دو گروه مقایسه شده است. از آبان ماه سال ۱۳۹۹ تا خرداد ۱۴۰۱ برخلاف دوره قبلی رشد تولید صنایع صادرات محور از رشد تولید سایر صنایع پایین‌تر بوده است. در اردیبهشت ۱۴۰۱ با وجود اینکه رشد شاخص تولید شرکت‌های صادرات محور شدید منفی بوده رشد شاخص تولید شرکت‌هایی که کمتر به صادرات اتکا داشتند به بیش از ۶ درصد رسیده است و اختلاف رشد این دو گروه به ۱۰ درصد رسیده بود که نشان از این دارد که در این ماه شرکت‌های صادراتی رشد کمتری نسبت به سایر شرکت‌ها داشتند. این اختلاف در خردادماه کمتر شد و در تیر ماه رشد تولید هر دو گروه تقریباً برابر شده است.

۲/۶ تا ۴ بوده، رشد سایر شرکت‌ها در بازه منفی ۱/۸ تا منفی ۳/۸ درصد بوده و روند نزولی داشته است. در اردیبهشت و خرداد در حالی که رشد شرکت‌های کمتر وابسته به واردات منفی بوده، رشد تولید شرکت‌های واردات محور به طور متوسط بالای ۶ درصد بوده است. در تیر ماه نیز این الگو تکرار شد و در حالی که گروه شرکت‌های کمتر وابسته به واردات در این ماه رشد نزدیک به صفر داشتند، رشد شرکت‌های واردات محور به بالای ۱۰ درصد رسید.

نمودار ۶: رشد تولید در شرکت‌های وابسته به واردات در مقایسه با سایر شرکت‌ها (درصد)

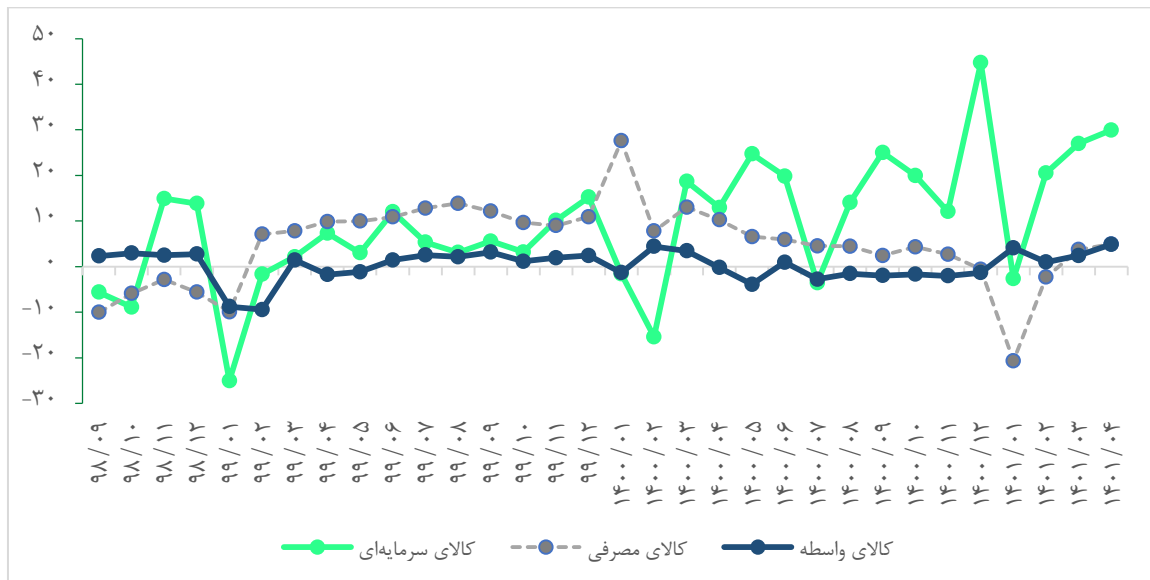
توضیح: قسمت‌های هاشور کمرنگ خورده دوره‌هایی را مشخص می‌کند که رشد تولید در شرکت‌های وابسته به واردات پایین‌تر از سایر شرکت‌های با وابستگی کمتر به واردات بوده است و در آن دوره‌ها موانع وارداتی مانع بالقوه رشد تولید به حساب می‌آید و دوره‌هایی که هاشور پررنگ خورده اثر محدودیت واردات عمیق‌تر است (همبستگی منفی بین وابستگی به واردات و رشد بیشتر است).

۶- کالاهای واسطه، مصرفی و سرمایه‌گذاری

تولید صنایع را می‌توان بر اساس ماهیت و کارکرد محصولات به سه گروه کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای تقسیم کرد. از آنجایی که عوامل اثرگذار بر روی این کالاها با همدیگر متفاوت است، طبیعی است که روندهای متفاوتی داشته باشند. از این رو بررسی تولیدات در این طبقه‌بندی‌ها می‌تواند به درک عوامل موثر بر روند تغییرات تولید کمک کند. نمودار ۷ روند رشد تولید کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای را در دوره‌های اخیر نشان می‌دهد. بر اساس این نمودار تولید صنعتی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با کاهش روبرو شد و بیشترین کاهش تولید در این دوره مربوط به کالاهای نهایی (مصرفی و سرمایه‌ای) بوده است و تولید کالاهای واسطه‌ای در این دوره کاهش به مراتب کمتری را تجربه کرده است. اما از ابتدای سال ۱۳۹۹ وضعیت تغییر کرد. به گونه‌ای که از اردیبهشت ۹۹ تا انتهای سال ۱۴۰۰ رشد تولید کالاهای نهایی اعم از مصرفی و سرمایه‌ای به دلیل محدودیت‌های وارداتی بر روی این محصولات (ناشی از تحریم‌ها و محدودیت ثبت سفارش)

و همچنین رشد نرخ ارز (که منجر به ارزان تر شدن کالاهای داخلی نسبت به کالاهای وارداتی شده است)، در بیشتر دوره‌ها بیشتر از رشد کالاهای واسطه‌ای بوده است. نکات قابل توجه که از مقایسه رشد شاخص تولید سه گروه مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در ماه‌های اخیر بدست می‌آید عبارتند از:

- رشد تولید کالاهای مصرفی که از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ تا انتهای سال ۱۴۰۰ همواره مثبت بوده در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۱ منفی شده است. اما در خردادماه رشد تولید این نوع محصولات مثبت شده و در تیر ماه به رشد حدود ۵ درصد رسیده است.
- رشد تولید کالاهای واسطه‌ای در نیمه دوم سال قبل بین منفی ۳ تا منفی ۱/۵ درصد بوده است. شاخص تولید این محصولات در فروردین بعد از ۱۰ ماه به رشد مثبت ۴ درصد رسید و در دو ماه اردیبهشت و خرداد نیز رشد تولید این محصولات مثبت و زیر ۲/۵ درصد باقی‌ماند. در تیرماه رشد این محصولات نیز به حدود ۵ درصد رسید.
- رشد کالاهای سرمایه‌ای در ماه‌های اخیر نوسانات قابل توجهی داشته است. در سه ماهه اخیر اردیبهشت‌ماه تا تیرماه با توجه به مثبت بودن رشد بالای تولید در صنعت ماشین‌الات و تجهیزات رشد تولید کالاهای سرمایه‌ای نیز مثبت و قابل توجه بوده است.

نمودار ۷: رشد تولید کالاهای واسطه‌ای، مصرفی و سرمایه‌ای (درصد) نسبت به مدت مشابه سال قبل

۷- سودآوری در صنایع

اگرچه سودآوری در شرکت‌ها و صنایع مسئله مالی به حساب می‌آید ولی باید به این نکته توجه کرد که برای تداوم تولید و پایداری رشد در صنایع داشتن حاشیه سود مطمئن از الزامات به‌شمار می‌آید. در جدول ۳

وضعیت سودآوری شرکت‌های تولید بورس در بازه‌های عملکردی شش ماهه و نه ماهه و دوازده ماهه سال مالی ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

بر اساس آمار رشد اسمی سود شرکت‌ها در نه ماهه ۱۴۰۰ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۶۴ درصد بوده است. اما بر اساس گزارش‌های دوازده‌ماه سود اسمی ۴۸۴ شرکت بورسی در سال ۱۴۰۰ حدود ۴۲/۸ درصد بیشتر از سال قبل بوده است. در سه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ رشد سود اسمی شرکت‌ها نسبت به سال قبل به ۴۵/۴ درصد رسیده است. روند سودسازی شرکت‌های بورسی را می‌توان از طریق تعداد شرکت‌های زیان‌ده نیز دنبال کرد. بر اساس اطلاعات جدول ۳ در نه ماهه ۱۴۰۰ ۵۶ شرکت سود خود را منفی گزارش کردند که این آمار نسبت به مدت مشابه سال قبل ۸ واحد بیشتر بوده است. اما بر اساس گزارش‌های دوازده ماهه ۱۴۰۰ تنها ۳۴ شرکت زیان‌ده شناسایی می‌شوند که نسبت به سال قبل یک واحد کمتر شده است. بر اساس گزارش سودآوری سه ماهه ۱۴۰۱ تعداد شرکت‌های زیان‌ده ۶۸ شرکت بودند که نسبت به سال قبل از نظر تعداد تغییری نکرده‌اند.

برای اینکه مشخص شود رشد سود در کدام صنایع بیشتر بوده است در جدول ۳ عملکرد سودآوری شرکت‌ها به تفکیک صنایع نیز آورده شده است. در بین صنایع مهم مانند سنوات اخیر شرکت‌های خودروسازی و ساخت قطعات بدترین وضعیت را از نظر سودآوری دارند؛ به صورتی که تنها صنعتی هست که جمع سود خالص شرکت‌های آن منفی می‌شود. در این صنعت مجموع زیان ایجاد شده در سال مالی ۱۴۰۰ حدود ۳۰ درصد بیشتر از سال قبل بوده است. اما در سه ماهه ۱۴۰۱ زیان ساخته شده صنعت خودروسازی ۳۷/۴ درصد کمتر از زیان ساخته شده در فصل مشابه سال قبل است. صنعت محصولات شیمیایی و فلزات اساسی که صادرات محور هستند به ترتیب با ۵۳ و ۵۲/۳ درصد رشد سود اسمی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال قبل بیشترین رشد در سودآوری در بین صنایع را داشتند. اما رشد سودآوری این صنایع در بهار ۱۴۰۱ به حدود ۲۰ درصد رسیده است که بسیار کمتر از تورم و همچنین رشد سودآوری سایر شرکت‌ها است. به علاوه تعداد شرکت‌های زیان‌ده نیز در بهار ۱۴۰۱ در این دو صنعت افزایش داشته است. در سال ۱۴۰۰ به جز صنعت خودروسازی، تنها صنعتی که رشد اسمی مجموع سودهای شرکت‌های آن نسبت به سال قبل کمتر شده است، صنعت محصولات غذایی است. اما سودآوری در سه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ برای صنعت مواد غذایی بهتر از سال قبل بوده است و رشد ۳۷/۴ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل داشته است. آزادسازی قیمت‌ها ناشی از حذف ارز ترجیحی یکی از عوامل اثرگذار بر سودآوری در این صنعت بوده است. سود شرکت‌های صنعت محصولات دارویی نیز در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ بیش از ۴۷/۶ درصد بیشتر از مدت مشابه سال قبل بوده است.

جدول ۳: بررسی وضعیت سودآوری در صنایع بورسی

عملکرد سه ماهه ۱۴۰۱			عملکرد دوازده ماهه ۱۴۰۰			عملکرد نه ماهه ۱۴۰۰			
رشد اسمی سود (درصد)	تعداد شرکت‌های زیان‌ده	تعداد کل شرکت‌ها	رشد اسمی سود (درصد)	تعداد شرکت‌های زیان‌ده	تعداد کل شرکت‌ها	رشد اسمی سود (درصد)	تعداد شرکت‌های زیان‌ده	تعداد کل شرکت‌ها	
۴۵/۴	۶۸(۰)	۴۷۷	۴۲/۸	۳۴(-۱)	۴۸۴	۶۳/۹	۵۶(۸)	۴۷۱	کل
۳۷/۴	۱۰(-۱)	۳۶	-۳۰/۵	۲(-۲)	۳۵	۱/۴	۷(-۲)	۳۶	خودروسازی و قطعات
۲۱/۳	۱۲(۳)	۶۱	۵۳	۷(۲)	۶۴	۵۲/۸	۸(۱)	۶۲	شیمیایی
۴۷/۶	۲(-۲)	۴۶	۴۰/۷	۰(۰)	۴۷	۳۰/۱	۳(۲)	۴۳	دارویی
۳۷/۴	۳(-۴)	۴۲	-۱/۴	۲(-۱)	۴۳	۲/۶	۷(۳)	۴۲	محصولات غذایی
۲۰/۸	۶(۲)	۴۲	۵۲/۳	۰(۰)	۴۰	۹۶/۳	۳(۱)	۴۱	فلزات اساسی
۲۱۸	۰(۰)	۱۳	۲۹/۳	۰(۰)	۱۳	۶۶/۴	۰(۰)	۱۳	فرآورده‌های نفتی

توضیح: منظور از تعداد کل شرکت‌ها، تعداد شرکت‌هایی که در دوره مورد بررسی و دوره مشابه سال قبل اطلاعاتشان در دسترس بوده است. اعداد مثبت (منفی) داخل پرانتز در ستون تعداد شرکت‌های زیان‌ده نشان می‌دهد که نسبت به دوره مشابه سال قبل چه تعداد به شرکت‌های زیان‌ده اضافه (کم) شده است. به طور مثال در ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ از بین ۴۸۴ شرکت، ۳۴ شرکت سود منفی داشته‌اند که تعداد این شرکت‌ها نسبت به دوره گذشته یک واحد کاهش داشته است.

پیوست - معرفی شاخص

تولید صنعتی به عنوان موتور رشد اقتصادی و محرک تولید در سایر بخش ها در نظر گرفته می شود. از این رو در بررسی وضعیت اقتصاد کشورهای مختلف، شاخص تولید صنعتی از اهمیت بالایی برخوردار است. در بیشتر کشورها به منظور آگاهی از روند تغییرات بخش حقیقی و اتخاذ سیاست‌های متناسب با شرایط، رصد کردن به‌روز تغییرات بخش صنعت و معدن (باتوجه به جایگاهی که دارد) در اولویت تهیه آمار قرار دارد. بدین منظور در کشورهایی که از لحاظ تهیه و تولید پیشرفته هستند شاخص تولید صنعتی^۳ به صورت ماهانه تهیه شده که روزآمدترین شاخصی است که از وضعیت بخش حقیقی اقتصاد منتشر می‌شود.

در ایران آمارهای بخش صنعت توسط دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران منتشر می‌شود. بانک مرکزی ضمن این که اطلاعات ارزش افزوده بخش صنعت را در حساب‌های ملی به صورت فصلی گزارش می‌کند، گزارش مربوط به کارگاه‌های بزرگ صنعتی را نیز با تواتر فصلی منتشر می‌کند. همچنین مرکز آمار ایران نیز نتایج آمارگیری از کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر را به‌طور سالانه و فصلی منتشر می‌کند. مهم‌ترین ضعف این آمارها به‌روز نبودن اطلاعات منتشره (وقفه چندین دوره‌ای در انتشار داده‌ها و بعضاً متوقف شدن انتشار آنها) و نداشتن تواتر ماهانه است. لذا با توجه به مساله کمبود اطلاعات روزآمد در مورد این بخش و نبود شاخصی که عملکرد بخش حقیقی اقتصاد و بخش صنعت را با وقفه‌ای کمتر و تواتر بالاتر نشان دهد، در این سری گزارش‌ها با استفاده از اطلاعات شرکت‌های صنعتی بورسی (که اطلاعات تولید و فروششان را در به صورت ماهانه و با وقفه چند روزه از انتهای ماه در بورس منتشر می‌کنند) شاخصی از وضعیت تولید صنعتی در کشور ارائه می‌شود. البته با توجه به بررسی‌های انجام شده و تطبیق‌دادن این شاخص با شاخص تولید صنعتی بانک مرکزی که به صورت فصلی منتشر می‌شود، مشخص شده است که این شاخص به خوبی می‌تواند در وقفه انتشار این شاخص رسمی، شاخص جایگزین مناسبی برای آن باشد. مقایسه رشد شاخص محاسبه شده با رشد شاخص تولید صنعتی کارگاه‌های بزرگ بانک مرکزی نشان می‌دهد که در بسیاری از دوره‌ها تطابق بسیار بالایی دارند و در تمام دوره‌ها جهت تغییرات نیز یکسان است.

از این رو سه مزیت عمده را می‌توان برای این شاخص برشمرد:

۱. تطابق قابل قبول با آمارهای رسمی
۲. قابلیت به روز کردن ماهانه شاخص و تهیه آن دو هفته بعد از اتمام ماه
۳. قابلیت تحلیل‌های عمیق‌تر بر روی زیر اجزای بخش تولید و تحلیل چرایی تغییرات (باتوجه به اینکه این شاخص به اطلاعات غنی مالی و اقتصادی شرکت‌های بورسی متصل است)

این موارد باعث می‌شود که به این شاخص را به عنوان راهنمایی برای سیاست‌گذار یا تصمیم‌گیر اقتصادی قلمداد کنیم. اهمیت این شاخص به روز برای اقتصاد ایران که تحولات اقتصادی و سیاسی بسیاری دارد بیشتر

³ - Industrial Production Index

خواهد بود. چون بازخورد شوک‌های وارده به اقتصاد ایران و واکنش‌های سیاست‌گذاران باید در تواتر کمتر از فصل مورد رصد قرار گیرد ولی آمار رسمی بخش حقیقی به صورت فصلی و با تاخیر ارائه می‌شود.

نحوه محاسبه شاخص و فرآیندهای آماری آن از استخراج داده‌ها تا بکارگیری آن در قالب این گزارش نمی‌گنجد و در فایل‌های تکمیلی ارائه خواهد شد. اما به صورت کلی می‌توان به مراحل زیر اشاره کرد:

✓ جمع‌آوری داده‌ها

بر اساس دستورالعمل جدید نحوه افشای اطلاعات از سوی ناشران بورسی و فرابورسی که در تاریخ ۲۹ آذر ماه ۱۳۹۶ ابلاغ شد و از تاریخ ۹ دی ماه ۱۳۹۶ لازم الاجرا شده است نحوه گزارش‌دهی شرکت‌های بورسی تغییر کرده است و شرکت‌های تولیدی موظف شدند که به گزارش ماهانه فعالیت خود را (که شامل عملکرد تولید و فروش به تفکیک اقلام محصولات می‌شود) به وقفه ۵ روز کاری از انتهای ماه منتشر کنند. با توجه به بررسی‌های انجام شده شرکت‌هایی که در ماه‌های اخیر اقدام به انتشار کرده‌اند بیش از ۲۲۰ شرکت هستند که بر اساس آمار سال ۱۳۹۵ ارزش تولیدات آنها معادل ۴۶ درصد از ارزش تولیدات کارگاه‌های بزرگ صنعتی بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن (نمونه‌ای که بانک مرکزی در گزارش فصلی استفاده می‌کند) است.

✓ متوازن سازی نمونه

اولین گام برای محاسبه رشد تولید صنعتی در یک دوره نسبت به دوره مشابه سال گذشته این است که اطلاعات اقلام کالاهای صنعتی که داده‌های آنها برای دوره مورد بررسی (مثلاً آذر ۹۷) و دوره مشابه سال گذشته (آذر ۹۶) وجود دارد و توسط شرکت‌ها گزارش شده است جمع‌آوری می‌شود. در تشریح این فرایند توضیحات زیر مفید هستند:

- منظور از اقلام کالاهای صنعتی که ملاک محاسبه هستند کالا- شرکت است. به طور مثال متانول- پتروشیمی خارک یک قلم از آن کالاها به حساب می‌آید. بر اساس آمار دوره‌های مورد بررسی، ماهانه اطلاعات بین ۱۱۰۰ تا ۱۳۰۰ قلم کالا در محاسبه رشد شاخص مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- منظور از اطلاعات اقلام کالاهای صنعتی قیمت ضمنی کالا (که از تقسیم ارزش فروش به مقدار فروش بدست می‌آید)، میزان تولید کالا و میزان فروش کالا است.

✓ محاسبه شاخص صنعت

برای محاسبه شاخص از روش لاسپیرز استفاده می‌شود. یعنی تولید کالای x در دوره مشخص در قیمت سال پایه ضرب می‌شود. لازم به ذکر است که روش شاخص‌سازی به صورت زنجیره‌ای است و در هر دوره سال پایه تغییر می‌کند.

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران، میدان آرژانتین،
ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰
کد پستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱
صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir